

Bestuur Beleid Beschouwing

In deze rubriek beschouwen Sietske Waslander en Marc Vermeulen afwisselend kwesties van onderwijsbestuur en -beleid.

Marc Vermeulen

Marc Vermeulen is Professor Strategy, Innovation & Governance Non-Profit bij TIAS School for Business and Society van de Universiteit van Tilburg.
E-mail: m.vermeulen@tilburguniversity.edu

Overtoetsing en ontoetsing

Toetsing vormt een belangrijk ijkingsmechanisme van de kwaliteit van onderwijs, zowel voor de individuele leerling of student als voor het systeem. Dat toetsing dus serieuze aandacht verdient staat voor mij buiten kijf.

Individuele leerlingen en studenten moeten er vanuit kunnen gaan dat ze rechtvaardig beoordeeld worden en dat dit oordeel ook erkend en herkend wordt door de buitenwereld. In een diploma-democratie als de Nederlandse hangt er immers veel af van het behalen van de juiste diploma's en certificaten. Als diploma-waarde ter discussie staat, gaat er veel verloren en zullen andere selectiemechanismen, die vermoedelijk minder transparant en rechtvaardig zijn, de overhand krijgen.

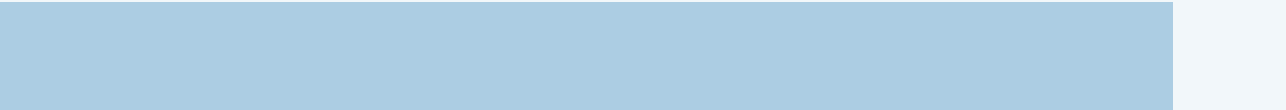
Binnen scholen valt er ook veel te leren van toetsresultaten: welke groepen, welke vakken, welke toetsen doen het beter of slechter? Waar ontstaan achterstanden die ingelopen moeten worden. Behalen we hetzelfde niveau als in voorgaande jaren? Allemaal vragen waar schoolleiders en bestuurders veel belangstelling voor (zouden moeten) hebben.

Ook op het niveau van het onderwijssysteem willen we zien en begrijpen hoe de kwaliteit van onderwijs zich ontwikkelt en dan is de optelsom van toetsresultaten zeker één van de interessante indicatoren.

So far so good, maar dezelfde toetsing is ook een mogelijk disfunctioneel woekereend systeem van wantrouwen en energieverlies. Als er in de klas zoveel getoetst wordt dat bijvoorbeeld fatsoenlijke feedback niet meer gegeven wordt of als toetsen ingezet worden om leerlingen extrinsiek te motiveren, dan ondermijnt dat de onderwijskundige waarde van toetsing. Als scholen voortdurend gemonitord worden op behaalde toetsresultaten (ongeacht of die nu van CITO, de inspectie of PISA komen) ondergraaft dat de kwaliteitscultuur in scholen. Toetsing verwordt dan van middel tot kwaal. In de huidige discussies over scherpere sturing door de overheid ligt het gevaar op de loer dat er extra toetsdrukke toegevoegd wordt om zo tot meer controle op kwaliteit te komen. Dat lijkt me een flink risico. Ten eerste omdat er dan *teaching to the test* zal ontstaan maar ook dat er calculerend gedrag kan ontstaan om bijvoorbeeld negatieve consequenties en sancties te voorkomen.

Voor leerlingen en studenten voegt extra toetsing alleen maar stress toe en dat leidt hen af van hun leerprocessen. Voor docenten leidt de extra toetsdrukke tot meer werkdruk, administratieve verzwarend en meer geestdodend werk. Effecten op leren zijn eerder negatief (energieverlies) dan positief. In het stelsel loop je het risico dat de geldigheid en betrouwbaarheid van toetsresultaten kleiner wordt: toetsen zijn immers meestal niet bedoeld als instrument voor beleidsevaluatie.

De vroeg middeleeuwse filosoof *Willem van Ockham* formuleerde de wet van de spraakzaamheid: probeer met zo weinig mogelijk variabelen tot

zoveel mogelijk inzicht te komen. Het is wat Picasso deed met zijn tekening van een teckel: met slechts één zwarte lijn is gelijk duidelijk dat dit een teckel is. Het zou zomaar verstandig kunnen zijn om Ockhams scheermes (zoals dat is gaan heten) ook eens door al die toetserij te halen. Wat hebben we als minimum nodig om een zo goed mogelijk gesprek te voeren met elkaar? Tussen leraar, leerling en ouder, school en leraar, stelsel en school. Mag het een onsje

minder. Wordt ons beeld van kinderen heel veel slechter als we niet 150 keer per jaar maar 50 keer per jaar toetsen? En wordt het onderwijs misschien beter als we die vrijgekomen tijd besteden aan een goed gesprek over wat er al dan niet geleerd wordt? Radicale onttoetsing dus om zo beter bij een goed gesprek over des poedels/teckels onderwijskern te komen. ■